

Αξιοποίηση Ηλεκτρονικών Πόρων στην Ελληνική Φιλολογία-Digital Humanities (11): Ελεγχόμενα λεξιλόγια

Στέλλα Μαρκαντωνάτου

Υπολογιστική Γλωσσολόγος

Διευθύντρια Ερευνών

Ινστιτούτο Επεξεργασίας του Λόγου/ΕΚ ΑΘΗΝΑ

stiliani.markantonatou@gmail.com

Κατάταξη βάσει περιεχομένου...

- 1 Ιστορία
- 11 Ελληνική Ιστορία
- 2 Μαθηματικά
- 22 Συναρτήσεις
- 23 Γεωμετρία
- 24 Μιγαδικοί

... αλλά και βάσει μορφής του βιβλίου
και βάσει έτους έκδοσης, συγγραφέα κλπ

...και αν έπρεπε να τα χρησιμοποιήσουν και
αγγλόφωνοι;

ΜΕΤΑΔΕΔΟΜΕΝΑ

Τα βιβλία/κείμενα δεν είναι μόνο περιεχόμενο

- Μουσική
- Θέατρο
- Κινηματογράφος
- Τέχνες
  - Το βιβλίο ως αντικείμενο
  - Τα αντικείμενα της καθημερινής ζωής
- Καλές τέχνες
  - Αρχιτεκτονική
  - Ζωγραφική
  - Γλυπτική
  - Μικροτεχνία
  - Πηλοπλαστική
  - .....

**Τα βιβλία/κείμενα ανήκουν στο οικοσύστημα
Πληροφοριακά Αντικείμενα**

INTRODUCTION TO CONTROLLED VOCABULARIES

Featuring the
Getty Vocabularies

Patricia Harpring
Managing Editor
Getty Vocabulary Program

Revised June 2015

For an online version of the 2010 edition of *Introduction to Controlled Vocabularies*, see www.getty.edu/research/publications/electronic_publications/intro_controlled_vocab/

**ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΙΚΗ
ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ**

Α. Τάντος-ΑΠΘ, Σ. Μαρκαντωνάτου-ΙΕΛ/Ε.Κ. «Αθηνά»,
Α. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη-Ο.Μ. ΑΠΘ,
Τ. Κυριακοπούλου-Univ. Paris-Est Marne-la-Vallée

- <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/2205>

Περί ακριβείας ο λόγος

Κάποια μεσάνυχτα
θὰ σὲ ἀγαπήσω,
Μοῦσα. Τὰ μάτια σου
θᾶν τὰ φιλήσω,
νά ἴβρω γυρεύοντας
μὲς στὰ νερά τους
τὰ χρυσονείρατα
καὶ τοὺς θανάτους,
καὶ τὴ **βασίλισσα**
λέξη τοῦ κόσμου,
καὶ τὸ παράξενο
φῶς τοῦ ἔρωτός μου.

Κώστας Καρυωτάκης, Πολύμνια
Νηπενθή, 1921

Βγήκα πολύ νωρίς , ε;

Στην περίπτωση μας, πάντως, σπουδαίο είναι και το...

Κάποια μεσάνυχτα
θὰ σὲ ἀγαπήσω,
Μοῦσα. Τὰ μάτια σου
θᾶν τὰ φιλήσω,
νά ἔβρω γυρεύοντας
μὲς στὰ νερά τους
τὰ χρυσονεῖρατα
καὶ τοὺς θανάτους,
καὶ τὴ βασίλισσα
λέξη τοῦ κόσμου,
καὶ τὸ παράξενο
φῶς τοῦ ἔρωτός μου.

Κώστας Καρυωτάκης, Πολύμνια
Νηπενθή, 1921

Περί ακριβείας ο λόγος

Μία έννοια μπορεί να δηλωθεί με μία ή περισσότερες λέξεις και μία λέξη να δηλώσει μία ή περισσότερες έννοιες

ΛΕΞΕΙΣ;

- Κότα;
- Κόττα;
- Όρνιθα;
- Όρνις;
- Κοτόπουλο;
- Κόκορας;
- Κόκκορας;
- Αλέκτωρ;
- Κλώσα;
- Κλωσόπουλο;
- Αυγό;
- Κοτέτσι;
- Ορνιθώνας;
- Κλωσάω;
- Κακαρίζω;
- Κακάρισμα;

Περί ακριβείας ο λόγος

Μία έννοια μπορεί να δηλωθεί με μία ή περισσότερες λέξεις και μία λέξη να δηλώσει μία ή περισσότερες έννοιες

- Οι λέξεις αλλάζουν σημασία και μορφή με τον χρόνο
- Ένα καλό **ελεγχόμενο λεξιλόγιο** (controlled vocabulary) περιέχει την «σωστή» ή την «**προτιμώμενη**» και συγκεντρώνει τα συνώνυμα, τις ορθογραφικές και ιστορικές παραλλαγές ακόμη και τα «λάθος» ονόματα, αν υπάρχουν τέτοια.

...νά 'βρω γυρεύοντας μές στα νερά τους... Κάθε μέρα γίνονται χιλιάδες αναζητήσεις χιλιάδων αντικειμένων από χιλιάδες χρήστες--άρα κανείς δεν περιμένει αυστηρή ομοιομορφία στην αναζήτηση ενός αντικειμένου

- Κότα;
- Κόττα;
- Όρνιθα;
- Όρνις;
- Κοτόπουλο;
- Κόκορας;
- Κόκκορας;
- Αλέκτωρ;
- Κλώσα;
- Κλωσόπουλο;
- Αυγό;
- Κοτέτσι;
- Ορνιθώνας;
- Κλωσάω;
- Κακαρίζω;
- Κακάρισμα;

Ένα ελεγχόμενο λεξιλόγιο...

...είναι ένα οργανωμένο σύνολο λέξεων και φράσεων

- για τη **δεικτοδότηση περιεχομένου**
- για την **ανάκτηση περιεχομένου**
- για την **ανάπτυξη περιεχομένου** σε μια ελεγχόμενη γλώσσα

...

- Τυπικά περιέχει **προτιμώμενους** όρους
- Έχει περιορισμένο πεδίο εφαρμογής η περιγράφει συγκεκριμένο πεδίο

Οι όροι σε ένα ελεγχόμενο λεξιλόγιο

- Δηλώνουν μία μόνο έννοια
- Έχουν διακριτές σημασίες που δεν αλληλεπικαλύπτονται
- Βρίσκονται στο ίδιο εννοιολογικό επίπεδο
- Ανήκουν στο ίδιο μέρος του λόγου
- Είναι οργανωμένοι με κάποιο κατανοητό τρόπο, πχ αλφαβητικά

Όχι ελεγχόμενο λεξιλόγιο

αετός, ταώς, αηδόνι, αρπακτικά, όρνιθα, κότα, παγώνι, πετώ,
σουσουράδα, σπουργίτι, σπίνος

Ελεγχόμενο λεξιλόγιο

αετός, αηδόνι, κότα, παγώνι, σουσουράδα, σπίνος, σπουργίτι
αρπακτικά
πετώ

Προτιμώμενος όρος

Ο όρος που επιλέγεται για τη δήλωση μιας έννοιας από ένα σύνολο συνωνύμων ή λεξικών παραλλαγών των ονομάτων της

Όχι ελεγχόμενο λεξιλόγιο

αετός, ταώς, αηδόνι, αρπακτικά, όρνιθα, κότα, παγώνι, πετώ, σουσουράδα, σπουργίτι, σπίνος

Ελεγχόμενο λεξιλόγιο με σχέση συνωνυμίας

αετός, αηδόνι, κότα (συν. όρνιθα), παγώνι (συν. ταώς), σουσουράδα, σπίνος, σπουργίτι

Δεικτοδότηση περιεχομένου

θυμιατό, το	λιβανιστήρι, το, θυμιατήρι, το, σκανταλέττο, το (δ)	incense burner / censer	censers	300198814
-------------	---	----------------------------	---------	-----------

κουβάς, ο	σύκλος (δ), ο, σίκλο (δ), το	bucket	pails	300045695
-----------	---------------------------------	--------	-------	-----------

πορσελάνινη πιατέλα, η	απλάδενα, η (δ) ; πιατέλα, η	platter ; serving dish		
---------------------------	---------------------------------	---------------------------	--	--

κόσκινο, το	αρίλογος, ο		sieves	300201088
-------------	-------------	--	--------	-----------

Δεικτοδότηση περιεχομένου

θυμιατό, το	λιβανιστήρι, το, θυμιατήρι, το, σκανταλέττο, το (δ)	incense burner / censer	censers	300198814
-------------	---	----------------------------	---------	-----------

<http://www.getty.edu/vow/AATServlet?english=N&find=300198814&logic=AND&page=1&note=>

Ανάκτηση περιεχομένου: λιβανιστήρι ή θυμιατό;

Έκαναν φωνές και γέλια
τα παιδιά με τα βατσέλια·
κι ο καπνός του μοσχολίβανου
από τα λιβανιστήρια
έμπαινε στα παρεθύρια

«Το Όνειρο». 1826. Διονυσίου
Σολωμού, Άπαντα, τ. Α΄,
επιμέλεια-σημειώσεις Λίνου
Πολίτη, Ίκαρος, Αθήνα 1979,
291-298

Βρε παπά το θυμιατό σου
γύρισέ το κατα δω
και με το βασιλικό σου
ράντισε μας το νερό.

Ντούκου ντούκου μηχανάκι

Μουσική: Λίνος Κόκοτος,
Ποίηση: Οδυσσέας Ελύτης,
Ερμηνεία: Μιχάλης
Βιολάρης, Ρένα Κουμιώτη
(από το Cd «Το θαλασσινό
τριφύλλι»)

Google

Ολα Χάρτες Εικόνες Ειδήσεις Βίντεο Περισσότερα Ρυθμίσεις Εργαλεία

Περίπου 954 αποτελέσματα (0,47 δευτερόλεπτα)

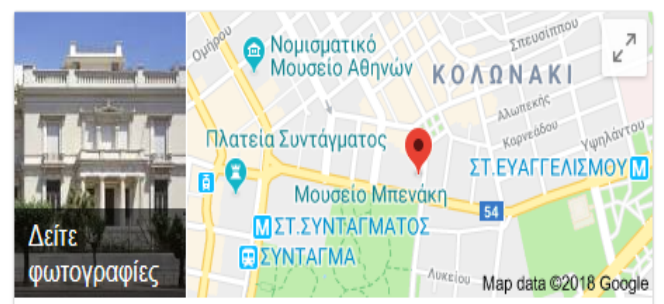
Τριποδικό θυμιατό από λιθοκέραμο Jun - Μουσείο Μπενάκη
https://www.benaki.gr/index.php?option=com_collectionitems&view...id...
Τριποδικό θυμιατό. Λιθοκέραμος με γαλάζια εφύαλση Jun και πορφυρές καταλοιβάδες. Κίνα, επαρχία Henan, πόλη Yuzhou. Δυναστεία Jin. Διάμετρος 13 εκ.

Θυμιατό από πορσελάνη με ανάγλυφη διακόσμηση ... - Μουσείο Μπενάκη
https://www.benaki.gr/index.php?option=com_collectionitems&view...id...
Θυμιατό. Πορσελάνη με κόκκινη εφύαλση χαλκού και διακόσμηση από μήτρα δύο μασκών. Κίνα, επαρχία Jiangxi, πόλη Jingdezhen. Δυναστεία Qing, 18ος αι. μ.

Θυμιατό από πορσελάνη τύπου Guan. - Μουσείο Μπενάκη
https://www.benaki.gr/index.php?option=com_collectionitems&view...id...
Θυμιατό. Πορσελάνη με εφύαλση τύπου Guan και διακόσμηση από μήτρα δύο μασκών με καστανό αλοΐψωμα. Κίνα, επαρχία Jiangxi, πόλη Jingdezhen.

Θυμιατό, εφυαλωμένη πορσελάνη που μιμείται ... - Μουσείο Μπενάκη
https://www.benaki.gr/index.php?option=com_collectionitems&view...id...
Θυμιατό. Πορσελάνη με εφύαλση που μιμείται μέταλλο (καστανή με κόκκινες κηλίδες) πάνω από ανάγλυφες αποφύσεις από μήτρα σε σχήμα μάσκας στον ώμο.

Θυμιατό από λιθοκέραμο του Longquan. - Μουσείο Μπενάκη

Μουσείο Μπενάκη

Ιστότοπος Οδηγίες Αποθήκευση

4,6 ★★★★★ 1.208 αξιολογήσεις Google

Μουσείο στην Αθήνα

Το Μουσείο Μπενάκη είναι ένα από τα πιο γνωστά μουσεία της Αθήνας. Ιδρύθηκε το 1929 από τον Αντώνη Μπενάκη στην μνήμη του πατέρα του Εμμανουήλ Μπενάκη και στεγάζεται στην οικία της από την Αλεξάνδρεια οικογένειας Μπενάκη. **Βικιπαίδεια**

Διεύθυνση: Κουμπάρη 1, Αθήνα 106 74
Ημερομηνία ίδρυσης: 1930
Ώρες: Ανοιχτά - Κλείνει στις 11:30 μ.μ. ▾

λιβανιστήρι

- Όλα
- Εικόνες
- Χάρτες
- Βίντεο
- Ειδήσεις
- Περισσότερα
- Ρυθμίσεις
- Εργαλεία

Περίπου 31.800 αποτελέσματα (0,35 δευτερόλεπτα)

Εικόνες για λιβανιστήρι

→ Περισσότερες εικόνες για λιβανιστήρι

Αναφορά εικόνων

Λιβανιστήρια < Σκεύη Εκκλησίας | Jumbo

<https://www.e-jumbo.gr> > ... > Εκκλησιαστικά Είδη > Σκεύη Εκκλησίας ▾

Λιβανιστήρι Κεραμικό Ανθρακί 9x6. [Κωδικός Jumbo: 1106852]. Λιβανιστήρι Κεραμικό Ανθρακί 9x6. Λιβανιστήρια. ΤΙΜΗ: 1 ... Λιβανιστήρι Μεταλλικό Χρυσό 8x7.

θυμιατα - Εκκλησιαστικά Είδη - Skroutz.gr

<https://www.skroutz.gr> > ... > Διακόσμηση > Εκκλησιαστικά > Εκκλησιαστικά Είδη ▾

Βρες θυμιατα στην κατηγορία Εκκλησιαστικά Είδη στην καλύτερη τιμή.

Λιβανιστήρια - Το Κερί

www.tokeri.gr/εκκλησιαστικά/λιβανιστήρια ▾

Διαθέτουμε ηλεκτρονικά κεριά που διαρκούν πολύ περισσότερο από τα κανονικά κεριά αλλά και

Όρνιθα, κότα, κοτόπουλο;;;

Η φωνακλού όρνιθα

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

Μια **κότα** κακαρίζει
απ' την αυγή
κι ανήσυχα γυρίζει
μες την αυλή

Γαστρονόμος | Συνταγές

<http://www.kathimerini.com.cy/index.php?pageaction=kat&modid=1&artid=117131>

ΥΛΙΚΑ (για 4 - 6 άτομα)

1 **όρνιθα**, περίπου 2 κιλά (σε καλά κρεοπωλεία) ή 1 μεγάλο **κοτόπουλο**, κατά προτίμηση βιολογικό

Ενδιαφέρουσες σχέσεις μεταξύ όρων
που πρέπει να αποτυπώνονται --- αλλά
πάμε πέρα από τα ελεγχόμενα
λεξιλόγια, πάμε στους **ΘΗΣΑΥΡΟΥΣ**

ΘΗΣΑΥΡΟΙ

έχουμε δει έναν τέτοιο ήδη

WORDNET

Ενδιαφέρουσες σχέσεις μεταξύ όρων: συνωνυμία (ισοδυναμία)

Ελληνικά	Αγγλικά	Ελληνικά	Αγγλικά	Ελληνικά	Αγγλικά	Ελληνικά	Ελληνικά	Αγγλικά
Κεραμικά	Ceramics, Ceramicswork, Pottery, Potteryware, EarthenWare							
		Πήλινα						
				Πήλινα Σκεύη				
		Πορσελάνες	China					Porcelain, Faience, Chinastone

Αποδελτίωση καρτελών λαογραφικού μουσείου

Ενδιαφέρουσες σχέσεις μεταξύ όρων: συνωνυμία (λεξικές παραλλαγές, χρονική αλλαγή)

- mice, mouse
- watercolor, water color
watercolour, water-colour
color, water
- ασημικό, ασημικά (Κοργιαλένιο)
- Χασάνι, Ελληνικό/Σούρμενα, Τερψιθέα/Χεζολίθαρο,
Μεταξουργείο/Κορακοβούνι, Φιλοπάππου ή και πολύ πρόσφατα
Πετράλωνα-Γαργαρέτα-Μακρυγιάννη-Νέος Κόσμος, Κουκάκι
- πανωφόρι, παλτό
- τούρκικος καφές (μέχρι την Δικτατορία), ελληνικός καφές (μετά την
Δικτατορία)

Μας τα δίνει αυτά το WordNet;

- Κότα;
- Κόττα;
- Όρνιθα;
- Όρνις;
- Κοτόπουλο;
- Κόκορας;
- Κόκκορας;
- Αλέκτωρ;
- Κλώσα;
- Κλωσόπουλο;
- Αυγό;
- Κοτέτσι;
- Ορνιθώνας;
- Κλωσσάω;
- Κακαρίζω;
- Κακάρισμα;

Κότα

Κόττα;

Όρνιθα;

Όρνις;

Κλώσα;

Κόκορας

Κόκκορας;

Αλέκτωρ;

Κοτέτσι;

Ορνιθώνας;

Ενδιαφέρουσες σχέσεις μεταξύ όρων: ιεραρχικές σχέσεις (σχέση γένους-είδους/IS A/κληρονομικότητας)

- Ευρύτερος και στενότερος όρος
- Χρησιμοποιούμε τις οικογενειακές σχέσεις αίματος για να περιγράψουμε τις ιεραρχικές σχέσεις:
  - παιδί, γονιός, μητέρα, κόρη, μητρικός όρος κλπ

Η κληρονομικότητα (IS A) είναι το κυρίως χαρακτηριστικό που διαφοροποιεί έναν **ΘΗΣΑΥΡΟ** από ένα ελεγχόμενο λεξιλόγιο

ΔΙΑΛΕΞΗ 3,4

Μας τα δίνει αυτά το WordNet;

- Παμφάγο;
- Πουλί;
- Κότα;
- Κόττα;
- Όρνιθα;
- Όρνις;
- Κοτόπουλο;
- Κόκορας;
- Κόκκορας;
- Αλέκτωρ;
- Κλώσα;
- Κλωσόπουλο;
- Αυγό;
- Κοτέτσι;
- Ορνιθώνας;
- Κλωσσάω;
- Κακαρίζω;
- Κακάρισμα;

Πουλί

Κότα, Κόττα, Όρνιθα, Όρνις

Κλώσα

Κόκορας, Κόκκορας, Αλέκτωρ

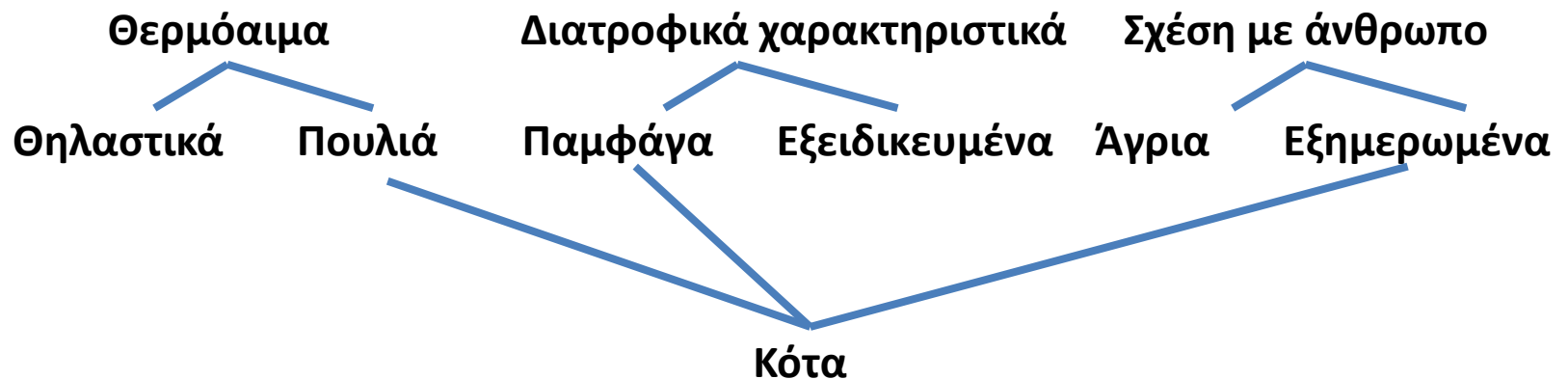
Κοτόπουλο

{ Κλωσόπουλο

Μας τα δίνει αυτά το WordNet;

Πολλαπλή κληρονομικότητα

Όταν ορίζονται πολλοί γονείς...

Ελληνικά	Αγγλικά	Ελληνικά	Αγγλικά	Ελληνικά	Αγγλικά
Οικιακά σκεύη	Household articles, Household utensils		(China: candlesticks)		
			Tableware	(Πορσελάνες: Σερβίτσια, Σερβίτσια φαγητού)	
					(China: plates)
			Kitchenware		(Ceramics: landles)
		Μαγειρικά σκεύη	Cooking utensils		
			Holloware		
		Λάμπες (Σιδερικά σπιτιού)	Lamps		oil lamps
					venetian oil lamps
				κλειδιά και κλειδαριές	
			Tranks		

Αποδελτίωση καρτελών λαογραφικού μουσείου

**Ενδιαφέρουσες σχέσεις μεταξύ όρων:
ιεραρχικές σχέσεις
(μέρους-όλου/part-whole/
μερωνυμία/meronymy)**

Τυπικά: μέρη του σώματος, γεωγραφικές περιοχές αλλά και τμήματα αντικειμένων κλπ.

Μας τα δίνει αυτά το WordNet;

- Κότα;
- Κόττα;
- Όρνιθα;
- Όρνις;
- Κοτόπουλο;
- Κόκορας;
- Κόκκορας;
- Αλέκτωρ;
- Κλώσα;
- Κλωσόπουλο;
- Αυγό;
- Κοτέτσι;
- Ορνιθώνας;
- Κλωσσάω;
- Κακαρίζω;
- Κακάρισμα;
- Τσόφλι;
- Φτερό;
- Λειρί;
- Κρόκος;
- Ασπράδι;

Κότα

{ Λειρί

Αυγό

{ Τσόφλι

Άλλες σχέσεις, «τέμνουν» τις ιεραρχικές

- Κότα;
- Κόττα;
- Όρνιθα;
- Όρνις;
- Κοτόπουλο;
- Κόκορας;
- Κόκκορας;
- Αλέκτωρ;
- Κλώσα;
- Κλωσόπουλο;
- Ωόν
- Αυγό;
- Κοτέτσι;
- Ορνιθώνας;
- Κλωσσάω;
- Κακαρίζω;
- Κακάρισμα;

Κότα, Κόττα, Όρνιθα, Όρνις

lives in

Κοτέτσι, Ορνιθώνας

Κότα, Κόττα, Όρνιθα, Όρνις

gives birth to

Αυγό, Ωόν

Μας τα δίνει αυτά το WordNet;

Για το επόμενο μάθημα:

Revising the concept for cultural heritage

<https://www.researchgate.net/publication/231887932>
Revising the Concept for Cultural Heritage
The Argument for a Functional Approach

